

Comunitat Valenciana: dificultats i esperances

Josep Antoni Fluixà

En general, podem afirmar que la producció valenciana de llibres per a infants i joves ha continuat sent bastant bona durant l'últim període —el que abraça del segon semestre de l'any 2005 a la primera meitat del 2006—, perquè en xifres, probablement, el nombre de volums editats ha estat semblant al d'anys anteriors. Una situació descriptiva que, per altra banda, no és exclusiva de la producció escrita i publicada en la llengua dels valencians, sinó que s'adequa també a la que les editorials valencianes publiquen en castellà amb la pretensió de competir i incidir en el mercat espanyol. No podem oblidar, en aquest sentit, per exemple, la tasca meritòria —sobretot pel que fa a la qualitat gràfica dels seus llibres— de l'editorial Media Vaca, reconeguda sovint amb premis de prestigi, ni tampoc l'existència d'una col·lecció relativament recent i molt interessant com El Calçetín de Algar, iniciatives a les quals hauríem d'afegir l'aportació d'altres editorials com Dylar o Carena Editors, com també la presència, entre altres, d'autors com Vicente Muñoz Puelles o Laura Gallego. És a dir, tota una producció digna de tenir en compte i ressenyable en el panorama general de la LIJ a Espanya, que, com és lògic, excedeix els límits d'aquest article.

Dificultats i esforços editorials

No obstant tot això, el clima —si més no aparent— de bonança en què viu la LIJ valenciana des de fa, afortunadament, uns quants anys, es pot veure al-

MANUEL BOIX, TIRANT LO BLANC, BROMERA, 2005.

terat per unes dades o factors que s'han evidenciat durant aquest últim any i que tractarem d'analitzar. En aquest aspecte, sorprèn, en primer lloc, la gran quantitat d'editorials menudes i també d'àmbit estatal que no han tret cap novetat durant el període estudiat. Estem parlant d'editorials que en els últims anys s'havien aventurat a iniciar col·leccions amb una o dues obres, en alguns dels casos, i que ara semblen estar a l'espera de resultats positius per a tirar endavant, ja que troben dificultats de penetració en el mercat valencià, bastant ben abastit per les editorials més consolidades. I, en segon lloc, pel que respecta a les grans editorials espanyoles que hi havien apostat darrerament per una major presència amb la publicació de noves sèries en valencià de les seues col·leccions o amb la introducció significativa en el seus catàlegs d'escriptors valencians —com era el cas, entre altres, de

Baula i Planeta & Oxford—, es pot observar clarament que han disminuït el nombre d'obres, perquè, en part, compten ja amb una oferta àmplia i interessant amb què satisfer els lectors i no tenen la necessitat inicial de créixer quantitativament de manera accelerada.

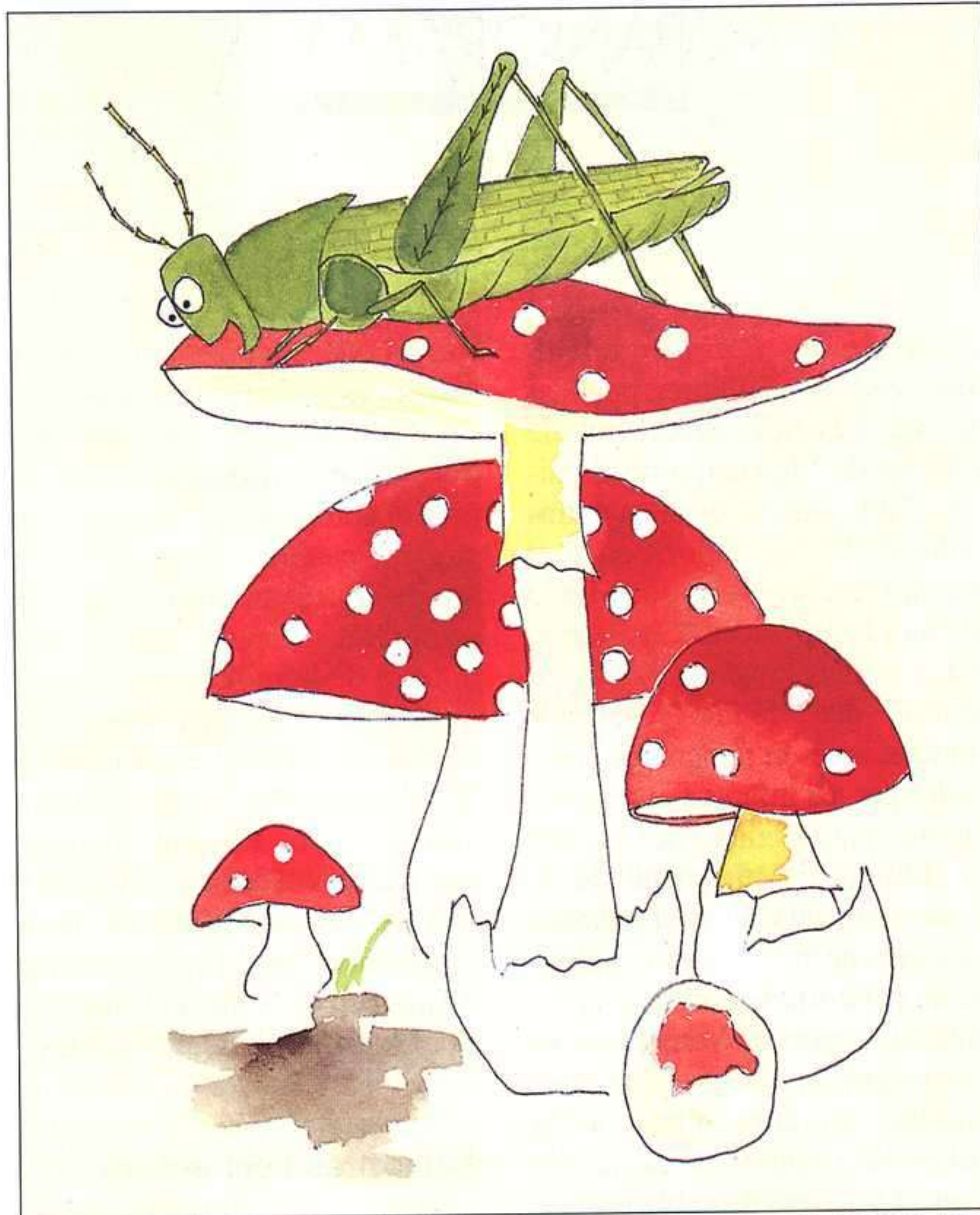
Però, de moment, aquests dos aspectes que reflecteixen les dificultats en què viu encara el món editorial valencià, no invaliden l'optimisme que es genera en contemplar l'esforç reiterat de la majoria de les editorials que, any rere any, ens aporten nous llibres i noves col·leccions que enriqueixen el panorama valencià. Aquest és el cas, per exemple, de Marfil, molt activa en el món del llibre de text, però que no renuncia a contribuir també a l'edició literària per a xiquets i xiquetes amb la publicació d'una nova narració de Jordi Raül Verdú, *L'arbre misteriós*, que estrenarà, a més, un format diferent de

la col·lecció La Carrasca, bastant més gran i atractiu que l'anterior. O el cas també de Denes Editorial, amb una important activitat en l'edició d'obres poètiques i d'estudis sobre cultura popular valenciana, que ens ha presentat una obra magnífica, *El laberint de la lluna*, de Jordi Garcia Vilar, sobre la diversitat de les persones i el respecte a les discapacitats que es converteix en un bell i suggeridor àlbum gràcies a les originals i encertades il·lustracions de Felip Baldó. I, evidentment, tampoc no hauríem d'oblidar a Edicions Perifèric en aquest grup meritori d'editorials que mantenen, amb fermesa i afany, la vitalitat de les seues col·leccions. Concretament, aquesta última editorial —una de les més recents del panorama valencià— ha augmentat en tres títols la col·lecció Narrativa, amb novel·les per a joves i adults de bona qualitat com *Retrat amb negra*, del veterà escriptor català Joaquim Carbó; *L'herència perduda*, d'Enric Monforte; i *Davall del cel*, l'última obra que veié publicada en vida el malaguanyat poeta castellanenc Manel Garcia Grau. Sens dubte, obres que mereixerien molt més espai del que disposem en aquest article per a ser comentades i analitzades, però que, si més no, deixen ben explícita la voluntat de l'editorial de presentar als lectors un producte ben fet, amb una bona tria dels textos i amb una imatge visual dels llibres atractiva i agradable al tacte de les mans, tal i com es pot comprovar també davant la publicació de l'obra *Els contes del sambòrik de punt 2*, del popular contacontes Llorenç Giménez, amb què Perifèric inaugura una nova col·lecció infantil,

Sambòrik, per a xiquets i xiquetes de 7 anys en avant.

Per sort, no en són les úniques, per això, a la producció de les tres editorials esmentades, hauríem d'afegir, com és lògic, la d'aquelles editorials valencianes que mantenen un ritme de publicació bastant constant en els últims anys, com és el cas d'Edicions del Bullent, amb cinc nous llibres —un dels quals és *Cua de cavall*, d'Isabel Marín, a la col·lecció Estrella de Mar—; Carena Editors amb quatre noves obres; i l'editorial Tres i Quatre, que ha sumat tres obres més a la col·lecció El Grill, dirigida a estudiants de Secundària i Batxillerat —dues reedicions: *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts*, de Toni Cucarella i *Un assumpte de perifèria*, de Jordi Sebastià; i una novel·la juvenil, *El rei del rock*, que és una visió crua i realista de l'adolescència que es transforma, fins i tot, en sàtira de l'actual sistema educatiu i de les lectures recomanades tan habituals en els centres escolars—. Amb aquesta obra, l'autor —que s'amaga davall el pseudònim de Víctor Cotlliure— aconseguí el Premi Samaruc de Literatura Juvenil, atorgat per l'Associació de Bibliotecaris Valencians.

I dins d'aquest mateix grup, d'editorials amb producció modesta però continuada, trobem també la producció qualitativa-ment molt digna de les editorials estatals amb sèries i col·leccions en valencià. Ens referim, en concret, a Edicions Voramar —del Grup Santillana—, Marjal —Edebé—, Baula —Edelvives— i Planeta & Oxford. La primera ha publicat tres llibres, un dels quals és la versió valenciana de la novel·la de Manuel Vicent, *Tramvia a la Malva-rosa*, en la sèrie Roja d'Alfaguara Jove; una sèrie en què també ha publicat una novel·la molt interessant de l'escriptora catalana Dolors Garcia i Cornellà, *La por no s'acaba mai*, guardonada amb el Premi 10 de Literatura Infantil i Juvenil, convocat per primera vegada i organitzat conjuntament per l'editorial i el Grup 10 de llibreries valencianes.

ÀFRICA COLL, LA MARIETA I EL SEU PUNTET, BROSQUIL, 2006.

Baula, per la seua banda, ha afegit una o dues novetats pràcticament a totes les sèries de la seua col·lecció Albades, a excepció de la sèrie verda. Marjal n'ha publicat cinc, una per a primers lectors a la col·lecció Tren Blau —*Caragol*, de Pablo Albo—; i Planeta & Oxford ha mantingut l'aposta per publicar autors valencians de qualitat i de prestigi a la seua col·lecció Camaleó. I, finalment, en aquest apartat podem incloure també l'editorial Diàlogo que ha publicat dins la col·lecció Llibres Molt Il·lustrats, una col·lecció abans coeditada amb Brosquil, dos àlbums molt atractius i amb textos i il·lustracions d'una qualitat més que notable: *Així és la vida*, d'Ana-Luisa Ramírez i dibuixos de Carmen Ramírez, i *Tres viatges*, de Jordi Botella i Miguel Calatayud.

Els àlbums i les esperances

Però, sens dubte —com ja va sent habitual en els últims anys—, el nucli fort i bàsic de la producció de llibres per a infants i joves el formen les editorials Tàndem, Brosquil, Tabarca i Bromera. La primera, per exemple, s'ha especialitzat en obres per a primers lectors amb llibres molt ben il·lustrats i textos

simpàtics, però, alhora, literaris, amb missatge i, sovint, amb un to líric molt emotiu i encertat. Hi cal destacar els llibres de la col·lecció Coses d'Humans —*Ens barregem!* i *Ens agradem!*, amb textos i dibuixos de Juanolo—; o els de la nova col·lecció Minaret amb textos bilingües en àrab o xinès i que compta ja amb quatre títols —*El filòsof i el pescador*, *Joha i l'home de la ciutat*, *L'ocell i el mar* i *Com més ho volia amagar, més a la vista estava...*, escrits tots per Anna Molins—. A més, de Tàndem hem de citar també l'últim títol de la col·lecció I Què?, *Mon pare es mestressa de casa*, *I què?*, de Silvia Ugidos; el llibre de la col·lecció Singular/Plural, *El col·leccionista*, de Jorge García i Juan Nova, realment original; i la reedició de l'obra de Rosa Serrano, *Amanida de bruixes*, a la col·lecció La Bicicleta Groga.

Però, sobretot, d'aquesta innovadora editorial s'han de destacar els llibres excel·lents de la col·lecció Tricicle i la petita joia que suposa l'edició de l'àlbum *Potam i els colors*, de Montse Gisbert. De fet, aquest és un dels aspectes més positius del panorama valencià, l'existència de llibres infantils impresos amb dibuixos a tot color, un signe de normalitat i de professionalitat. En aquest sentit, hem de dir que

alguns llibres de la col·lecció Tricicle esdevenen autèntics àlbums com, per exemple, *Un parc de paper*, a l'abril, de Júlia Villaescusa; *La nit de les tortugues*, de Luisella Grondona; *Les fotos de Fermí*, de Felipe Jiménez; i *Negre com la xocolata*, de Teresa Giménez.

Com també ho són, indiscutiblement, molts dels llibres il·lustrats d'Edicions Brosquil. No més ens cal, en aquest aspecte, observar les tres novetats de la col·lecció Albur —*Les ovelles*, *Volem la nostra llana!* i *Felip*. *Cocodril* —*Viatge inesperat*, les dues obres de Pedro Ghergo i Alejandro Agdamus, i *Adelaida*, de Marta Vicente—; el llibre *Tu com estàs?*, d'Imapla; el *Din i Don a la recerca del tresor*, de Marta Vicente a la col·lecció Infantil; i totes les obres de la col·lecció Estrella Polar publicades l'últim any —*La guerra que no va ser*, de Gabriel F. Tarancon; *La paraula se'n va de vacances*, de Vicente Vilaplana i Carmela Mayor; *La Marieta i el seu puntet* i *La petita guineu i les flors de neu*, d'Àfrica Coll; i *Sí, sóc grassa* i *En Coragre i les pucetes*, de Carles Arbat; *Carta va, carta ve*, d'Alberto Urcaray; *Una perla per a Yamila*, de Marta Rivera; i *Algú d'algun lloc*, de Charo Pita i Carmela Mayor, entre altres—. Tota una oferta extraordinària a l'abast dels més menuts que, gràcies a un acord amb l'editorial Libros del Zorro Rojo, permet a Brosquil distribuir en el mercat la versió valenciana dels àlbums que aquesta última editorial publica en castellà i que enriqueix, al mateix temps, una producció pròpia que l'editorial valenciana desenvolupa en la resta de les seues col·leccions: Saltamartí, Titella i Narrativa Juvenil Can Perla.

Per la seua banda, allunyada dels llibres per a infants, l'editorial Tabarca s'ha especialitzat en llibres per a joves i la seua col·lecció Tabarca Narrativa ha augmentat amb set nous títols que la confirmen com un referent de la novel·la juvenil, gènere en el qual competeix amb l'última de les editorials d'aquest apartat, Bromera, que, un any

més, continua sent l'editorial líder del sector, tant per nombre d'obres publicades com per seva qualitat literària i la diversitat de gèneres i registres que proporciona als lectors. En aquest sentit, hem de dir que, en col·laboració amb Publicacions de l'Abadia de Montserrat, ha publicat també per als més menuts dues obres de gran format i a color, especialment elaborades per convertir-se en llibres de regal: 3 *Contes de Reis*, de Ramon Girona amb dibuixos de Linhart, i 3 *Contes d'aniversari*, d'Enric Gomà i Mercè Canals. A més, ha incrementat el catàleg de totes les seues col·leccions —El Micalet Galàctic, L'Elefant, Espurna, Esguard i L'Esfera, entre altres— amb un bon nombre d'obres, entre les quals no hauríem d'oblidar la novel·la juvenil històrica guardonada amb l'últim Premi Far de Cullera, *Un riu d'espigues*, de Manel Ballart. Com tampoc les obres de la col·lecció Lletra Nova que recullen escrits d'escriptors molt joves premiats en diversos concursos escolars: *Calidoscopi*, *Mirades* i *Conta, conta*, obra que arreplega els relats guanyadors del I Premi de Narrativa Escolar Vicent Marçà.

Però la riquesa del panorama editorial valencià no s'acaba tampoc amb les editorials esmentades fins ara, sinó que s'enriqueix també amb la contribució reiterada o esporàdica, segons els casos, d'algunes institucions públiques i entitats privades. En aquest aspecte, no podem deixar d'anomenar la publicació per part de l'Ajuntament de l'Eliana del llibre *La mestra Manola*, de Modesta Ferre i Jordi Garcia Vilar; com també *Petit manual*

d'instruccions d'ús per a animals, de Josep Ballester, publicada per l'Institut Municipal de Cultura de Meliana, amb dibuixos d'una bellesa plàstica extraordinària d'Enric Solbes; o *L'ampla mar de Jules Verne*, de Mercè Viana i Josep Vicent Galán, que s'acosta narrativament a la biografia del famós escriptor francès, amb un llenguatge entenedor per als infants i que ha estat publicat en edició de luxe per la Biblioteca Valenciana de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports de la Generalitat Valenciana per commemorar el centenari de la mort de Verne. I especial menció mereixen, en aquest apartat, les dues obres de la col·lecció Cadireta de Boba que Caixa Ontinyent ha publicat i que complementen un catàleg atractiu de narracions populars que creix cada any amb obres de Francesc Belda il·lustrades per Ramon Chorques. En concret, els últims títols publicats han estat *El cigronet* i *El borreguet*.

Finalment, i per acabar amb el capítol de les esperances, resulta del tot imprescindible fer referència a la campanya «Llegir en valencià» de la Fundació Bromera per al Foment de la Lectura, que ha comptat amb un suport molt ampli dels cercles polítics, socials i culturals valencians, amb diverses adhesions per part d'institucions, entitats i mitjans de comunicació amb l'objectiu de concienciar sobre la necessitat de la lectura i aconseguir una major difusió pública de les escriptores i els escriptors valencians. La campanya s'ha manifestat en actuacions molt diverses, però, entre altres, s'ha concretat en la distribució, a través dels diaris *El Levante-EMV*

El Mundo, de dues col·leccions de llibres amb 16 títols, una d'obres infantils per a primers lectors i l'altra amb narracions breus per a adults. Com és lògic, en aquesta panoràmica ens interessa especialment la primera que ha significat la publicació d'una mostra de la millor narrativa infantil valenciana amb obres d'autors com Teresa Broseta, Enric Lluch, Joan Pla, M. Jesús Bolta, Carles Cano, Pasqual Alapont, M. Dolors Pellicer, Francesc Gisbert, Xavier Mínguez, Pepa Guardiola, Fina Masgrau, Mercè Viana, Pep Castellano, Vicent Pardo, Lluçia Vallés i Jesús Cortés.

Les obres i els autors

Una campanya del tot oportuna perquè, precisament, a hores d'ara del que no ens podem queixar els valencians és de manca de bons escriptors, sinó de la seua escassa projecció pública i la seua nul·la coneixença més enllà de les fronteres autonòmiques, amb honroses i merescudes excepcions com la d'Enric Lluch, autor de sis novetats: dues publicades a València —*El tresor de Marta*, dins de la campanya «Llegir en valencià», i *Jo Tirant, tu Carmesina*, a Bromera— i quatre més en editorials catalanes —*Cavaller o cavallera, ho sabràs ben de pressa* (Edebé-Marjal), *Ni ofici ni benefici* (Baula), *Grooc! Bon dia, senyor marquès!* (Bruño) i *A l'ombra del Pedraforca* (Planeta & Oxford)—. Obres que, una vegada més, no fan més que confirmar la seua mestria narrativa i que ens sorprenen pel domini cada vegada major de registres i recursos estilístics distints: l'hu-

mor, l'aventura, l'encertada caracterització dels personatges, el lirisme d'algunes descripcions, l'emotivitat i els valors que transmeten les històries, etc. Ens trobem, per tant, davant d'un autor que reclama ja un estudi més en profunditat de la seua producció, però que, per fortuna, no n'és l'únic, ja que comença a ser hora de destacar també un autor bastant més jove com és Francesc Gisbert, amb una obra literària considerable, que ha publicat una obra esplèndida que atrapa el lector i el fa gaudir, tant per la història com per la forma en què està escrita. Ens referim a la novel·la infantil *La meua família i altres mostres* (La Galeira), amb què guanyà el Premi Josep M. Folch i Torres 2005.

Altres autors dignes d'atenció són, pel que respecta a obres dirigides a primers lectors, Isabel Mingo, amb *L'aniversari dolç* i *Fent pastissos*, de la col·lecció Les Formigues Pastisseres de Carena Editors; M. Dolors Pellicer, amb *Una volva de neu* (Planeta & Oxford); i Carles Cano, amb *Hi ha un pèl a la sopa!* (Voram). I amb obres de narrativa infantil, per a lectors a partir de 7 anys i fins a 12, hi trobem autors veterans com Vicent Pardo, *De conte en conte* (Bromera); M. Jesús Bolta, que reedita un molt bon conte antic, *La bruixa Merenga* (Bromera); Joan Pla, autor de *El tren que es va enamorar* (Baula); i Mercè Viana, autora, entre altres, de *Mei-Mei vol ser rei* (Bullent), una narració ben escrita i amb una història ben tramada que li ha valgut el merescut Premi Samaruc de Literatura Infantil. Menys coneguts, però també amb una obra cada vegada més digna d'atenció són, entre

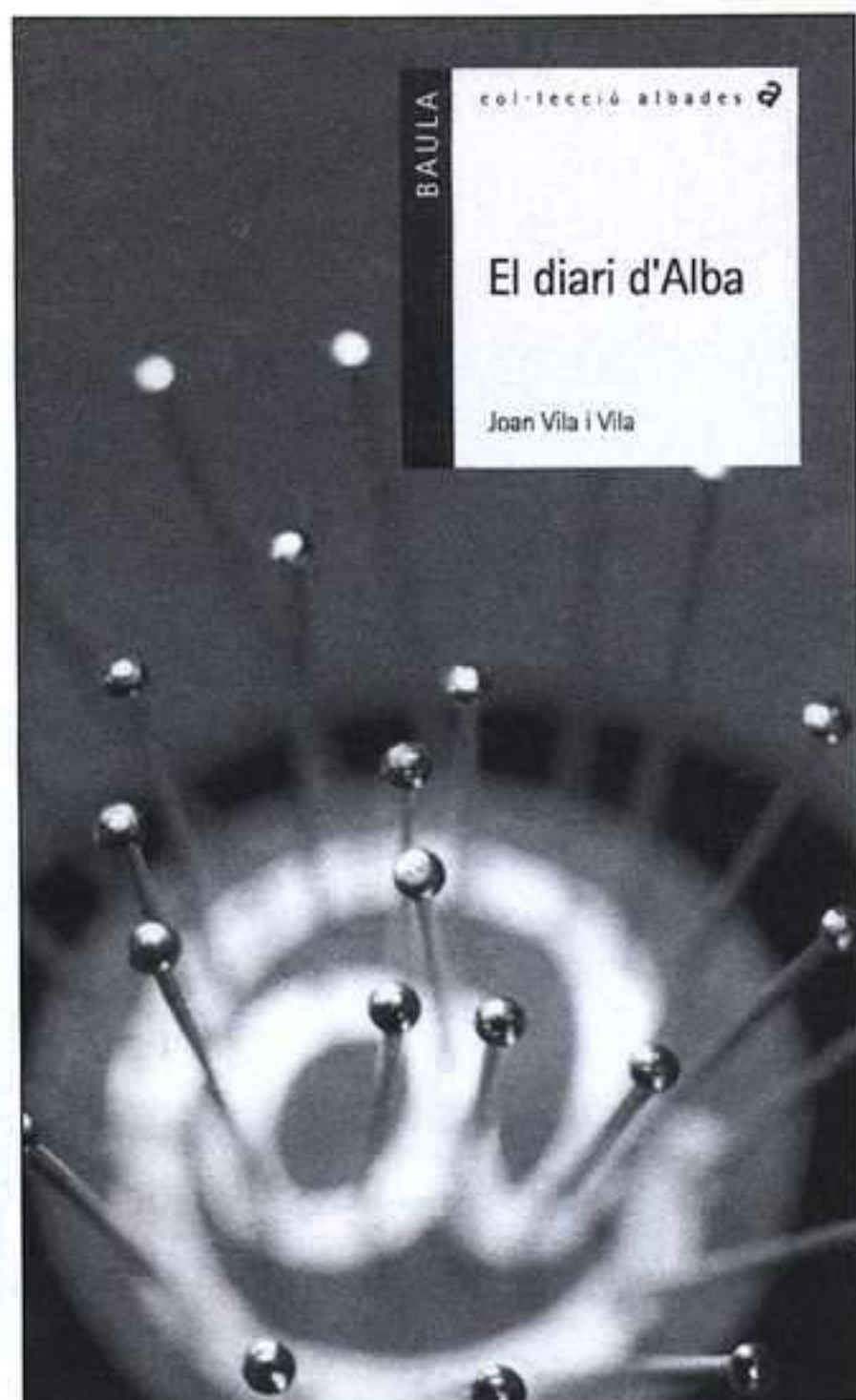
CARMEN RAMÍREZ, AIXÍ ÉS LA VIDA, DIÀLOGO, 2006.

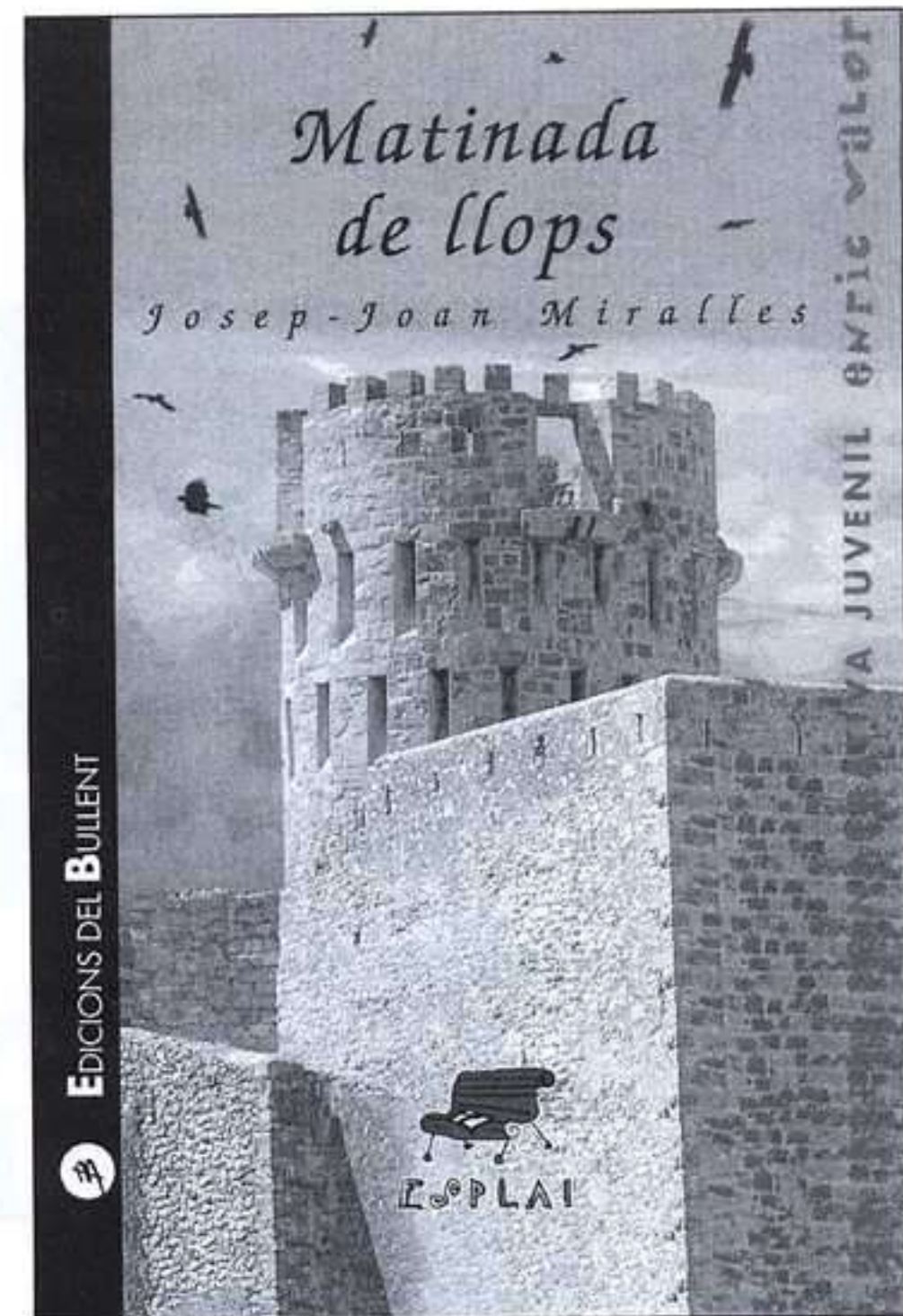
MIGUEL ORDÓÑEZ, NI OFICI NI BENEFICI, BAULA, 2006.

MERCÈ CANALS, EL TREN QUE ES VA ENAMORAR, BAULA, 2006.

FELIP BALDÓ, MEI-MEI VOL SER REI, EDICIONS DEL BULLENT, 2005.

altres: Dolores Jimeno, amb *Germanys bessons quasi idèntics* (Brosquil); J. J. Soler Navarro, amb *El gatet Barrabàs* (Brosquil); Diego Gómez, amb *Amèlia, conserge de riulla* (Baula); Manel Alonso, amb *Conte contat torna a començar* (Brosquil); i, sobretot, Ferran Bataller, un jove autor que, amb la seua segona obra, *Contes amb tinta blava* (Bromera) ha escrit una obra imaginativa i molt suggeridora que li valgué el Premi Vicent Silvestre dels Premis Literaris Ciutat d'Alzira. I, per últim, hem de ressenyar la presència també d'autors novells en el camp de la narrativa infantil com Jesús Molla, amb *Aiguablava* (Tàndem); Pura María García, amb *L'estranya desaparició dels formatges quadrats* (Planeta & Oxford); Maria Guillem, amb *La cadira voladora* (Brosquil); Gràcia Jiménez, amb *Un grapat de somnis* (Brosquil); i, especialment per la bellesa de la seua obra, la jove escriptora Amaia Crespo, amb *La sopa de llibres* (Bromera).

Per altra banda, pel que respecta a la narrativa juvenil hem de nomenar també la presència d'autors veterans molt actius, com és el cas destacat de Pasqual Alapont, autor d'obres com *Barrots daurats* (Bromera), estremidora història sobre el maltractament a les dones, *Plens de ràbia* (Marjal-Edebé), una novel·la sobre la violència en el món juvenil, i *Fi de culs a Mallolca* (Bromera); obres, totes elles, que reflecteixen la vida quotidiana i la psicologia dels joves i que pretenen, d'alguna manera, fer-los reflexionar, com ho fan també altres obres de temàtica semblant com *Dora diu que no* (Bromera), d'Isabel-Clara Si-

mó; *Amable* (Tabarca), de Francesc Monpó; *El diari d'Alba* (Baula), de Joan Vila; i *Canaris en gàbia de luxe* (Brosquil), de Pep Castellano. Pareguda també a les anteriors, però amb una intencionalitat més reflexiva i filosòfica ens trobem l'obra de Tòbies Grimaltos, *La mentida de Shasmak* (Brosquil).

Dins del subgènere de l'aventura i el misteri, podem incloure la publicació d'obres com *El rept de la pantera* (Bromera) i *Visió nocturna* (Tabarca), de Mariano Casas; *El Manuscrit Samos* (Tabarca) i *La maledicció de l'aruacària* (Bullent), de Julián Arribas; *Els cavallers del Drac* (Tabarca), de Manel Àlamo; *Pels ulls de Lucràcia* (Tabarca), d'Adela Ruiz; *Els esperits blancs* (Marjal-Edebé), de Jaume Miquel Peidrò; *L'illa Oblidada* (Planeta & Oxford), de Joaquina Barba; i *El misteri de Tabarca* (Baula), de Ramon Pastor. I també digna de menció és l'obra de Rosa Castillo, *La gesta dels anònims* (Bromera), un recull de narracions breus interessant, com ho són també totes les novel·les històriques que s'han publicat: *Encara ens creguem vençuts* (Tabarca), de Jordi Querol; *Vespres de foc* (Tabarca), de Vicent Sanchis; i *Matinada de llops* (Bullent), de Josep Joan Miralles. A totes aquestes obres i autors, naturalment, hauríem d'afegir la presència dels escriptors de Catalunya i les Illes que han publicat en les editorials valencianes, alguns dels quals han estat ja nomenats. En aquest cas no voldríem oblidar Xavier Bertran, amb *El Capità i el gos orgullós* (Bromera) i Antoni Oliver, amb *Els guerres de les illes Ginèsies* (Bromera).

Els altres gèneres i les traduccions

Molt més reduïda, però, afortunadament, sempre existent és la producció dels altres gèneres. En aquest aspecte, pel que fa al gènere poètic, hi podem ressenyar dues obres dirigides als primers lectors i que, amb tota seguretat, figuraran ja en qualsevol referència de la poesia infantil valenciana per la seua innegable qualitat: *A la una, la mitja lluna* (Fundació Bromera), de Fina Masgrau, i *Per què els gats miren la lluna?* (Tàndem), de Montse Torrent. I mínima, però interessant, és també la producció de textos assagístics per a lectors joves. S'hi han publicat tres obres, dues a la col·lecció El Nord d'Edicions Bromera —*La veritat sobre les drogues*, d'Aidan Macfarlane i Ann McPherson, i *Carta a un adolescent*, de Vittorino Andreoli— i una altra a la col·lecció Claus per a Entendre el Món d'Edicions del Bullent —*Què tinc ací baix? Entendre la sexualitat*, de Rosa Sanchis i Enric Senabre—.

Per contra, la producció teatral és més nombrosa i podem citar l'obra guanyadora del III Premi de Teatre Juvenil Vila de Paterna 2004, *El circ dels somnis* (Tàndem), de Joan Guasp, i les obres publicades a les tres col·leccions teatrals existents —Teatret a l'Escola de Carena Editors, Títella de Brosquil i Micalet Teatre de Bromera—: *La poma* (Carena), de Reinaldo Jiménez; *Xulipàxuli* (Carena) de Juan Ramón Barat; *L'amo dels ocells* (Brosquil), de Tomeu Vidal; *El Xicot de la Taca i Sac de Panxa* (Brosquil), de Vicent Peña; *Romeu i*

Julieta (Bromera), en adaptació de Rodolf Sirera; i *Tirant lo Blanc* (Bromera), en adaptació de Pasqual Alapont.

Precisament, aquestes dues últimes obres ens recorden un altre factor positiu i esperançador, el de l'existència d'adaptacions d'obres clàssiques de cara als infants i als joves, la qual cosa és un clar signe de normalitat editorial i cultural. En aquest sentit, hem d'assenyalar la publicació de *Dràcula*, en versió de Jesús Cortés a la col·lecció El Micalet Galàctic de Bromera, com també les edicions divulgatives que del *Tirant lo Blanc* han fet Bromera, amb versió de Josep Palomero i il·lustracions de Manuel Boix, i Marjal-Edebé amb l'obra *Tirant lo Blanc contat als infants*, amb text de Rosa Navarro Duran i dibuixos de Francesc Rovira. Un signe, com hem dit, esperançador al que hem d'afegir la cada vegada més nombrosa quantitat d'obres de notable qualitat traduïdes i que enriqueixen la literatura infantil i juvenil valenciana i que suposen, a més, una aportació important al món de l'edició en català. En aquest aspecte, no podem acabar sense citar la publicació, entre altres, de les obres següents: *Relats de terror*, d'Edgar Allan Poe, *Fantasmes al paradís*, d'Agustín Fernández Paz, *L'ombra de la caçadora*, de Suso de Toro, *L'estrella d'Anyil*, d'Hilary McKay, *L'emperador Porpra*, d'Herbie Brennan i *Lila i els secrets dels focs*, de Philip Pullman. Per tant, la conclusió final no pot ser més positiva: a pesar de les dificultats, continuen havent signes esperançadors. Signes que mostren el camí cap endavant. ■